

Тема: Опозиція Фауст – Мефістофель. Фауст і Маргарита. Жанрова своєрідність твору.

- Порівняйте образи Мефістофеля та Фауста. Чим продиктовано поведінку кожного з них? Яку роль відіграє Мефістофель у житті Фауста? Підтвердіть вашу думку рядками з тексту.

Фауста та Мефістофеля об'єднує неординарність, а різнить призначення. Фауст і Мефістофель — антиподи, як і Мефістофель з Богом. Місія Мефістофеля в цьому світі — показати ницість людську. Він не змушує людей грішити, торгувати своєю совістю та душею; навпаки, він залишає людям право вибору: «Я тої сили часть, що робить лиш добро, бажаючи лиш злого». Таким чином, велика роль Мефістофеля не лише в житті Фауста, але й в ідейному змісті трагедії.

Фауст — не просто узагальнений, типовий образ прогресивного ученого. Під час суперечки на небесах він представляє все людство, хоч і належить до найкращої його частини. Таким чином, він символічно являє собою людську популяцію; його доля та життєвий шлях не просто алегорично відображають усе людство, а начебто вказують на «здоровий рецепт» існування кожної людини: живи спільними інтересами, твори, працюй задля загального добробуту — у цьому є щастя.

Мефістофель — дух руйнування, але водночас ворог бездумної нерухомості та сила, що протистойть застою, бездіяльності. Він — скептик, який зневажає людську природу й упевнений, що знає про неї всю правду: рід людський нікчемний, слабкий, якому притаманні вади та низькі пристрасті, егоїзм і безпомічність. Його роль є двоякою. Як особистість Мефістофель протистойть Фаусту (та автору) своєю невірою в добро, у гуманістичну сутність людини. Він розкриває людські слабкості, запутаність та несправедливість людських стосунків; усе низьке та непристойне сприймає як норму буття на землі. І автор, і Мефістофель розуміють та декларують діалектичну творчу роль заперечення.

- Проаналізуйте взаємини між Фаустом і Маргаритою. Чим закінчується їхнє кохання? На чиї плечі лягає відповідальність за наслідки їхніх взаємин? Підтвердіть вашу думку рядками з тексту.

Очікувана відповідь

Жодна із земних утіх, якими спокушає Фауста Мефістофель, ученому не до вподоби. Він прагне:

Вмістить в собі всі радощі і муки,

*Все те, що людству випало на долю,—
І глиб, і вись...*

Мефістофелю вдається переконати Фауста в силі та красі кохання. Омолоджений Фауст бачить Маргариту, і в його серці прокидається жадаба кохання. Для Мефістофеля шлях до жіночого серця один — лестощі, подарунки, підкуп. Та кохання, що заповонило серце Фауста, підказує йому власний шлях до серця дівчини, і він обходиться без допомоги чорта. Фауст і Маргарита проводять теплі вечори разом, дівчина також охоплена пристрастю і сумує за коханим.

Однак Фауст і Маргарита — люди різного соціального становища, інтелектуальної конституції, їхнє призначення різне, тому спільного майбутнього в них бути не може. Фауст, хоча і кохає щиро, не в змозі уявити собі це почуття кінцем шукань; він є егоїстом у своїй палкості ще й тому, що не може встояти перед її спокусами. Він би ніколи не отримав задоволення від такого варіанту можливого людського щастя. Маргарита ніколи б не збагнула мети життя Фауста, тому їхні взаємини не могли мати оптимістичного фіналу. Кохання Маргарити і Фауста не мало перспективи ще й тому, що в ті часи ставлення суспільства до жінки, яка мала позашлюбний зв'язок з чоловіком, було негуманним. Однак Гете вбачає причину трагічної розв'язки любовних взаємин Фауста і Маргарити не стільки в соціальній сфері, скільки у сфері духовного розвитку героїв. Саме це стало причиною того, що їхня зустріч у в'язниці була останньою.

3. Інтерактивна вправа «Мозковий штурм»

- Поміркуйте, у чому сенс опозиції Фауст-Мефістофель?

Очікувані відповіді:

- спокуса людини таємними знаннями
- перемога людяності над темними силами
- трактування Бога та Божественного
- пошук істини
- сприйняття істини не лише розумом, а й усім серцем.

Бесіда за зображеннями

- Чимало художників різних часів зверталися до цього твору, що в черговий раз підкреслює його актуальність.
- Розгляньте репродукції та проаналізуйте:
 - хто на них зображений;
 - який настрій передають дані полотна;

- до якої частини твору (епізоду) можна віднести кожну з картин.

